

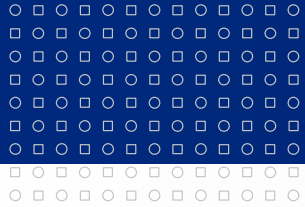

MASARYKOVA UNIVERZITA

Katedra pedagogiky, Pedagogická fakulta

Vnímaná moc učitele ve školní třídě: adaptace dotazníku Teacher Power Use Scale

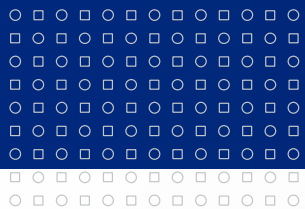
Jan Mareš, Kateřina Vlčková, Zuzana Šalamounová

Úvod

- Moc (autorita) učitele ve školní třídě patří ke stabilně aktuálním tématům pedagogické praxe i výzkumu.
- Funkční ustanovení mocenských vztahů ve třídě je podmínkou funkční výuky (Šed'ová, 2012).

Definice moci

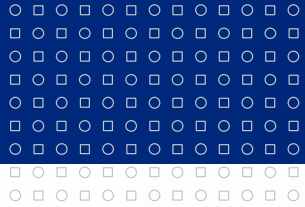
- ❏ Moc můžeme definovat jako schopnost ovlivnit postoje, hodnoty a jednání osoby nebo skupiny osob (McCroskey, 2006).
- ❏ Moc je ze své podstaty reciproční, cirkulační a situačně vázaný fenomén.
- ❏ Fenomén moci byl dosud u nás zkoumán hlavně kvalitativně, prostřednictvím rozhovorů a pozorování (Šed'ová, 2012, Šalamounová, 2011).

Báze moci

Vnímání moci učitele v pojetí vycházejícím z teorie Frenche a Ravena (1959) rozlišuje pět bází moci:

- Donucovací
- Odměňovací
- Referenční
- Legitimní
- Expertní

Nástroje k měření moci

Dotazníky používané v této oblasti vycházející ze stejné teorie

- ❏ Perceived Power Measure (Richmond a kol., 1980; McCroskey a kol., 1983)

- ❏ Power Base Measure (Roach, 1995)

- ❏ Teacher Power Use Scale (Schrodt, Witt a Turman, 2007)
 - ❏ určený v původní verzi pro středoškoláky.

Cíl výzkumu: Česká adaptace nástroje TPUS (Schrodt, Witt a Turman, 2007)

- ❏ Vybrat a upravit v Evropě používaný nástroj měřící vnímání moci učitele ve školní třídě
 - pro specifické účely projektu
 - pro samostatné použití v rámci dalších projektů při popularizaci tématu moci učitele

- ❏ Převést vlastní dotazníkový nástroj s ohledem na
 - kulturní podmínky
 - pedagogické teorie
 - doporučení APA, EFPA aj.
 - psychologie dotazování

- ❏ Rozšířit věkové rozpětí, ve kterém je nástroj použitelný

Teacher Power Use Scale (TPUS)

- ❏ Používá se pro měření vnímání moci učitele ve třídě
- ❏ Založen na tradiční typologii **relační moci** Frenche a Ravena (1959)
 - ❏ Rozlišuje moc ve vztahu k principů, na kterých je budována:
 - ❏ donucovací, odměňovací, referenční, legitimní, expertní
- ❏ TPUS má 30 položek se 7-bodovou Likertovou škálou

Důvody pro výběr TPUS

- ❏ Lepší psychometrické vlastnosti než předchozí nástroje
 - ❏ **Perceived Power Measure** (McCroskey & Richmond, 1983)
 - ❏ **Power Base Measure** (Roach, 1995)

- ❏ TPUS má lepší vnitřní konzistenci, souběžnou a diskriminační validitu
 - ❏ Obsahuje validnější a reliabilnější indikátory pro 5 bází moci
 - ❏ Koeficient reliability Cronbach alfa v rozsahu 0,77 to 0,90

- ❏ Lépe měří
 - ❏ anti-socialní formy moci (donucovací a legitimní)
 - ❏ s pro-socialní formy moci (referenční a odměňovací) na agregované úrovni

Postup adaptace nástroje (1)

- Překlad, zpětný překlad
- Doplnění položek
 - k dispozici byly bohužel pouze příklady a obecná informace o položkách vyřazených z původní verze
 - s ohledem na mladší respondenty a jejich kognitivní specifika byly položky přeformulovány v konkrétnější a specifičtější podobě
- Expertní posouzení položek pracovní verze a úpravy
- Pilotní ověření pracovní verze ve čtyřech třídách

Ukázka vývoje položek

Finální podoba:

Když se naučím to, co mám, učitelka mě pochválí.

Originál:

When a student demonstrates mastery of course material, my teacher commends and affirms the student.

Pracovní alternativní formulace:

Pokud si student dobře osvojí učivo, náš učitel ho ocení a pochválí.

Když se látku naučím, učitel mě pochválí.

Když se na hodinu naučíme, učitel nás pochválí. (ovládáme učební látku)

Postup adaptace nástroje (2)

- Finalizace pracovní verze dotazníkového nástroje a formuláře pro administrátory
- Seminář se studenty kombinované formy studia
 - administrace nástroje a záznam okolností jako seminární úkol; diskuse o rozdílu mezi dostupným a jinými formami výběru
- Digitalizace dat
 - čištění a příprava matice dat, kontrola dat
- První analýzy
 - konfirmatorní faktorová analýza (CFA), položková analýza, výpočet reliability škál

Vzorek

- Dostupný výběr
- Sběr dat červen 2013
- 2. stupeň základní školy
- 2188 žáků

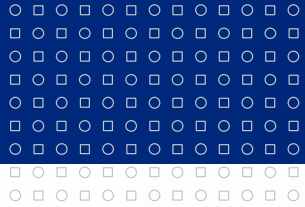
- 117 tříd s prům. 18,7 žáky (min. 4, max. 30, Me = 19)
- Počet dětí ze školy: $x = 19,54$ (SD = 6,60, min. 4, max. 51)
- 203 integrovaných žáků ve třídách
- 55 % žáků uvádělo dobrou náladu při vyplňování dotazníku
- 37 % neutrální, 8 % špatnou

Deskripce vzorku

- ☒ Věk žáků
 - ☒ $x = 13,69$, $SD = 0,87$, Me 14, min. 12, max. 17, N = 2170
- ☒ Roky praxe učitele
 - ☒ $x = 18,61$, $SD = 8,91$, Me = 18, min. 3, max. 40
(data na úrovni žáka)

Vyučovací předmět	Počet žáků	%
Občanská výchova	503	22,90
Zeměpis	478	21,85
Dějepis	401	18,33
Česká literatura	620	23,34
ChD	186	8,50

Ročník	Počet žáků	%
6	13	0,60
7	847	39
8	1051	48
9	273	13
ChD	4	0,18

Výsledky

- Exploratorní faktorová analýza
 - 5 faktorů

- Konfirmatorní faktorová analýza
 - 5 faktorů, ale zkrátit

- Cronbachovo alfa po první fázi úprav
 - redukce položek vyřazený CFA a položkovou analýzou

Konfirmatorní faktorová analýza

MODEL FIT INFORMATION

Number of Free Parameters 145

Information Criteria

Akaike (AIC)	311757.340
Bayesian (BIC)	312587.833
Sample-Size Adjusted BIC	312127.143
(n* = (n + 2) / 24)	

Chi-Square Test of Model Fit

Value	5611.889*
Degrees of Freedom	935
P-Value	0.0000
Scaling Correction Factor for MLR	1.273

Mplus verze 6.1

Odhad modelu - normální.

Podle tohoto testu model neodpovídá datům, hodnota by měla být $p > 0,05$.

RMSEA (Root Mean Square Error Of Approximation)

Estimate	0.047	←
90 Percent C.I.	0.046	0.048
Probability RMSEA \leq .05	1.000	

v normě, mělo by být $< 0,05$

CFI/TLI

CFI	0.831	←
TLI	0.821	

mělo by být blízké 1

SRMR (Standardized Root Mean Square Residual)

Value	0.075	←
-------	-------	---

v celku v normě, mělo by být max. 0.08

STANDARDIZED MODEL RESULTS

		Estimate	S.E.	Est./S.E.	Two-Tailed P-Value
R	BY				
	R01	0.661	0.015	44.190	0.000
	R08	0.674	0.015	44.577	0.000
	R09	0.518	0.021	24.644	0.000
	R11	0.648	0.015	42.774	0.000
	R12	0.652	0.015	42.990	0.000
	R14	0.638	0.015	41.390	0.000
	R17	0.686	0.015	46.629	0.000
	R21	0.649	0.016	41.209	0.000
	R29	0.619	0.016	38.348	0.000
	R37	0.606	0.017	36.282	0.000
E	BY				
	E02	0.723	0.014	50.992	0.000
	E03	0.531	0.019	28.622	0.000
	E04	0.384	0.020	18.814	0.000
	E19	0.830	0.009	88.511	0.000
	E24	0.581	0.018	32.286	0.000
	E25	0.657	0.015	42.937	0.000
	E27	0.727	0.015	47.474	0.000
	E28	0.701	0.017	41.015	0.000
	E32	0.763	0.013	60.034	0.000
	E39	0.755	0.014	54.609	0.000
L	BY				
	L05	0.389	0.027	14.364	0.000
	L07	0.659	0.017	39.118	0.000
	L10	0.426	0.028	15.218	0.000
	L13	0.370	0.021	17.197	0.000
	L20	0.449	0.020	22.162	0.000
	L33	0.693	0.015	46.261	0.000
	L35	0.477	0.023	20.898	0.000
	L36	0.461	0.026	17.741	0.000
	L38	0.507	0.018	27.452	0.000
	L40	0.130	0.025	5.122	0.000
D	BY				
	D15	0.536	0.020	27.166	0.000
	D06	-0.070	0.028	-2.539	0.011
	D16	0.588	0.019	31.763	0.000
	D23	0.625	0.017	36.477	0.000
	D26	0.452	0.021	21.781	0.000
	D30	0.296	0.027	11.183	0.000
	D31	0.514	0.021	24.457	0.000
	D42	0.484	0.020	24.151	0.000
	D43	0.377	0.025	15.231	0.000
O	BY				
	O18	0.501	0.021	24.407	0.000
	O22	0.696	0.016	44.360	0.000
	O34	0.529	0.018	28.634	0.000
	O41	0.732	0.014	50.967	0.000
	O44	0.550	0.020	26.840	0.000
	O45	0.766	0.014	54.912	0.000

Faktorové zátěže

Reliabilita

	Báze moci	α	Počet položek
R	referenční	0,87	10
E	expertní	0,89	9
L	legitimní	0,72	7
D	donucovací	0,68	6
O	odměňovací	0,80	6
vše	vše	0,83	39

ChD vymazána po celých případech.

Korelace mezi faktory

V některých případech poměrně vysoká, nicméně to předpokládá již teorie.

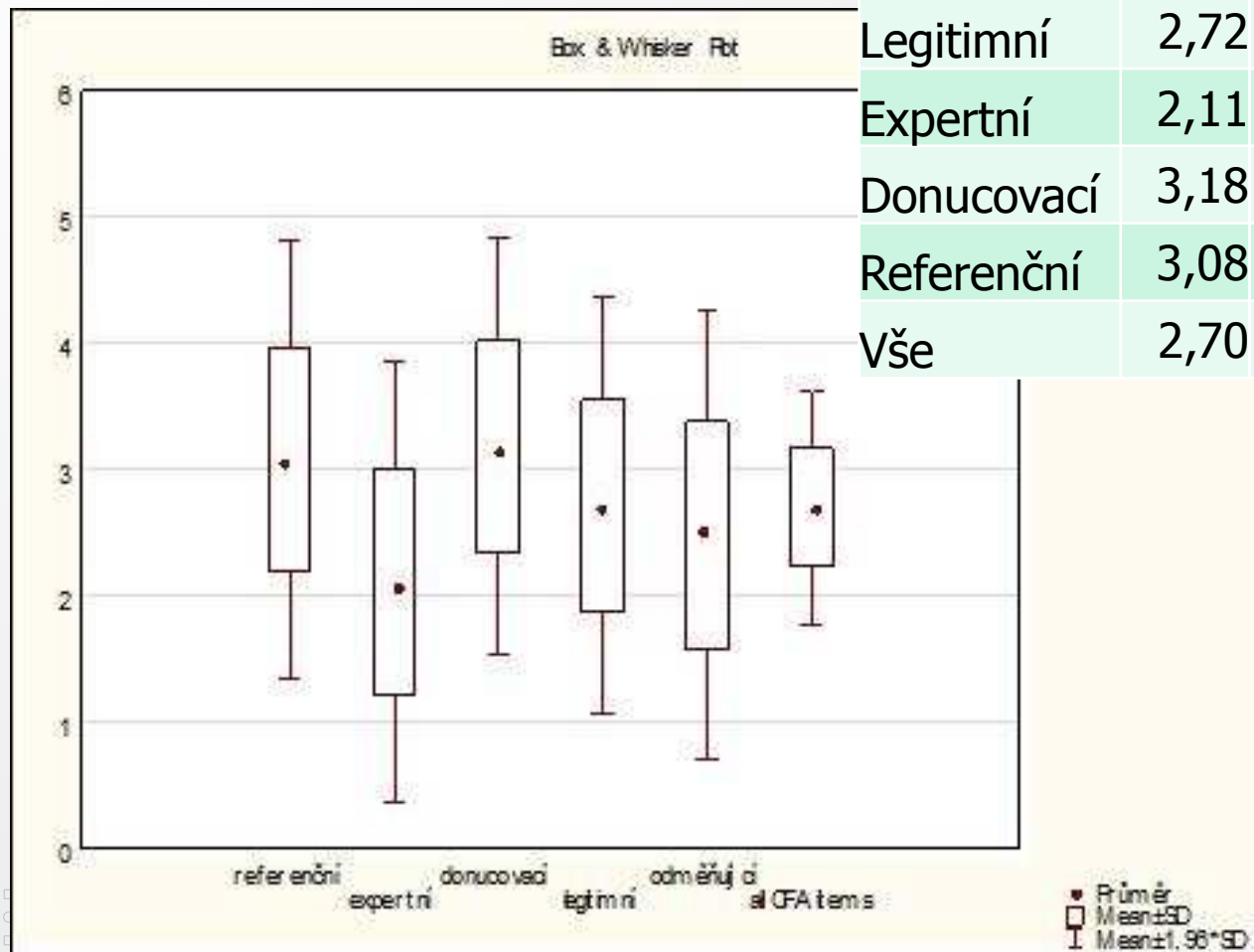
E	WITH				
R		0.752	0.015	50.500	0.000
L	WITH				
R		-0.456	0.029	-15.472	0.000
E		-0.345	0.031	-11.261	0.000
D	WITH				
R		-0.526	0.026	-19.909	0.000
E		-0.535	0.027	-19.484	0.000
L		0.883	0.017	51.719	0.000
O	WITH				
R		0.662	0.018	37.123	0.000
E		0.711	0.018	39.115	0.000
L		-0.233	0.032	-7.346	0.000
D		-0.345	0.032	-10.705	0.000

Vnímání bází moci učitele žáky

Míra souhlasu

1 – souhlasím
5 – nesouhlasím

Data normálně rozložená, test normality Kolmogorov-Smirnov.

Návrhy na úpravu dotazníku

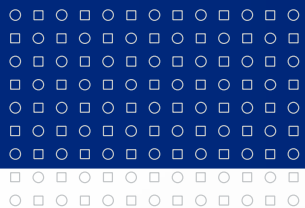
- ❏ Zkrácení škál
 - ❏ Vyřazení položek, které výrazně sytí více faktorů
 - ❏ Vyřazení položek, které měří totéž a jsou vysoce korelované

- ❏ Validita 5 škál měřících koncept bází moci založených na výpovědi o sobě samém bude podpořena dalšími nástroji použitými v projektu (triangulace metod a přístupů)
 - ❏ pozorování, terénní poznámky, deníky, interview

Závěr

- Nástroj bude možné využívat ve výzkumech pracujících s konceptem percipované moci učitele
 - Dobré psychometrické vlastnosti
 - Srovnatelnost českých výsledků se zahraničními
 - Na dalších datech možno rozšířit orientační normu

- Bude ho moci použít učitel pro sebereflexi
 - Zde etické riziko

Děkujeme za Vaši pozornost, podněty a otázky.

Kontakt

Jan Mareš

mares@ped.muni.cz

Kateřina Vlčková

vlckova@ped.muni.cz

Zuzana Šalamounová

salamounova@ped.muni.cz

Vnímaná moc učitele ve školní třídě:
adaptace dotazníku
Teacher Power Use Scale

Příspěvek vznikl s podporou projektu GAČR GA13-24456S
Moc ve školních třídách studentů učitelství.
Autoři děkují za poskytnutou podporu.

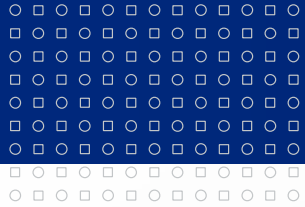

MASARYKOVA UNIVERZITA

Katedra pedagogiky, Pedagogická fakulta

Vnímaná moc učitele ve školní třídě: adaptace dotazníku Teacher Power Use Scale

Jan Mareš, Kateřina Vlčková, Zuzana Šalamounová

Přílohy

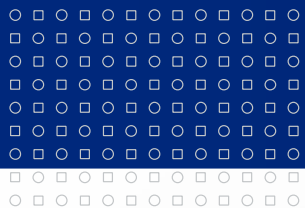
- ☞ Informace o projektu
- ☞ Položky dotazníku

Projekt

Prezentace je součástí tří letého (2013-2015) výzkumného projektu **Moc ve školních třídách studentů učitelství** (GC13-24456S) podpořeného GA ČR.

- ❏ Cíle projektu je popsat, jak je moc vyjednávána, uplatňovaná a vnímaná studenty učitelství a jejich žáky na druhém stupni základní školy.
- ❏ V tomto příspěvku představíme jeden z výzkumných nástrojů, který v projektu používáme. Jedná se o adaptaci dotazníku na percipovanou moc.

Položky nového dotazníku – referenční moc

R1	S touto učitelkou mám hodně společného
R11	Rád si s učitelkou povídám i o přestávce.
R12	Tuto učitelku vidím i jako člověka, nejen jako učitelku.
R14	Tuhle učitelku beru jako kamaráda.
R17	Myslím si, že já a moje učitelka máme stejný pohled na věc.
R21	Na věci se dokážu dívat stejně jako moje učitelka.
R29	Chtěl bych být jako moje učitelka.
R37	To, co říká a dělá tato učitelka, je pro mě důležité.
R8	Tato učitelka je vůči mně vstřícná.
R9	Myslím si, že moje učitelka se mnou jedná na rovinu.

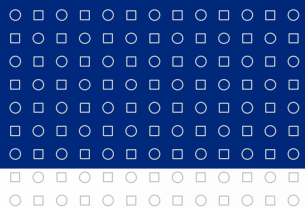

Položky nového dotazníku – expertní moc

- E19 Podle mě tato učitelka umí skvěle učit.
- E2 Když tento učitel ve výuce něco vysvětluje je to srozumitelné
- E24 V tomto předmětu vím, co a kdy mám dělat.
- E25 Tato učitelka dovede ukázat, jak můžu učivo prakticky použít.
- E27 Myslím si, že učitelka velmi dobře rozumí tomu, co učí.
- E28 Když učitelka něco v tomto předmětu vysvětluje, dá se tomu věřit.
- E3 Tato učitelka říká různé novinky, které souvisí s jejím vyučovacím předmětem.
- E32 Myslím si, že tato učitelka je skutečným odborníkem na tento předmět.
- E39 Tato učitelka mi umí vysvětlit to, čemu nerozumím.
- ~~E4 Tato učitelka vysvětluje učivo podle toho, kolik toho vím.~~

Položky nového dotazníku – legitimní moc

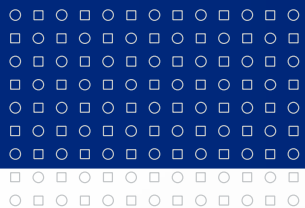
- L10 Tato učitelka dává najevo, že ve škole se musí poslouchat.
- ~~L13 Myslím si, že tahle učitelka se ke mně chová s odstupem.~~
- L20 Tato učitelka mi říká, že i když se mi ve výuce něco nelíbí, nezáleží na tom.
- L33 Tato učitelka dává hodně najevo, že učitel je něco víc než žák.
- L35 Učitelka naznačuje, že to, co chce ona, podporuje taky ředitel nebo řád školy.
- L36 Podle této učitelky mají žáci poslouchat, protože učitel je autorita.
- L38 Tahle učitelka říká věci typu: „Zvoní pro mě, ne pro vás.“
- ~~L40 Učitelka se odvolává na pravidla, která jsme si s ní dohodli.~~
- ~~L5 Moje učitelka říká, že učitelé se musí poslouchat.~~
- L7 Myslím si, že tahle učitelka žije v tom, že musí být vždycky po jejím, když je učitelka.

Položky nového dotazníku – donucovací moc

D15	I když kritizuji pravidla, učitelka si stejně udělá, co chce.
D16	Když mi to v hodině nejde tak, jak si učitelka představuje, před celou třídou mě ztrapní.
D23	Učitelka se na mně naštve, když dám v hodině najevo nesouhlas s tím, co říká.
D26	Když neplním učitelčiny pokyny, potrestá mě.
D30	Když donesu pozdě úkol, učitelka se chová tak, že se cítím špatně.
D31	Když v hodině nedělám to, co učitelka chce, naštvane na mě kouká.
D42	Tahle učitelka mě přehlíží, pokud nepracuji, tak jak chce.
D43	Když si nedonesu pomůcky, učitelka je nespokojená.
D6	Když nedonesu úkol, cítím se fakt špatně.

Položky nového dotazníku – odměňovací moc

018	Když vím ve výuce něco navíc, moje učitelka to vyzdvihne před ostatními.
022	Když mi to v hodině jde, učitelka to ocení.
034	Když se v hodině chovám tak, jak učitelka chce, nějak mě odmění.
041	Když se naučím to, co mám, učitelka mě pochválí.
044	Myslím si, že když se v hodině snažím, tak je na mě učitelka hodnější.
045	Když v hodině dělám, co učitelka chce, pochválí mě za to.

